

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 6

Кафедра економіки та фінансів

Навчальна дисципліна:
“Основи економічної теорії”

***ТЕМА 6. Національна економіка.
Основні макроекономічні показники.***

Лектор:

к.е.н., доцент Маковоз Оксана
Сергіївна

makoksana@ukr.net

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Предмет і основні макроекономічні проблеми.
2. Основні макроекономічні параметри. Система національних рахунків. Вплив тіньової економіки на макроекономічні показники.
3. Макроекономічна політика.
4. Відтворення, його суть і типи.
Економічне зростання.
5. Циклічний характер відтворення.
6. Економічна безпека: її суть, форми існування, шляхи забезпечення в Україні.

Макроекономіка

- – це частина економічної теорії , що вивчає процеси в масштабах народного господарства, тобто досліджує сутність, результати і наслідки загальної діяльності всіх учасників національної економіки.
- Як одна із складових частин економічної теорії є наукою про поведінку економіки як єдиного цілого. Вона досліджує сутність, результати та наслідки сукупної економічної діяльності всіх учасників народного господарства. Макроекономіка вивчає причини циклічних коливань і взаємозв'язок динаміки обсягів виробництва, рівня інфляції та безробіття.

Об'єктом макроекономіки

- є економічна система, що являє собою сукупність економічних суб'єктів, діяльність яких спирається на історично визначені форми виробничих відносин та адекватні їм механізми регулювання економічної діяльності.

Предметом макроекономіки

- є причинно-наслідковий механізм функціонування економіки, який являє собою сукупність зв'язків між окремими макроекономічними процесами та явищами.
- Макроекономіка повинна, з одного боку, визначати систему функцій, які відтворюють причинно-наслідкові зв'язки в економіці; з іншого - розкривати можливості людей впливати на причини з метою корегування тих наслідків, які вони викликають в економіці. Отже, макроекономіка виконує як пізнавальну так і прикладну функцію. Макроекономіку, що виконує пізнавальну функцію, називають позитивною, а макроекономіку, що виконує прикладну функцію - нормативною.

Система національних рахунків (СНР) – це інтегрована система, яка дає змогу створити інформаційну базу для вивчення реальних процесів, які відбуваються в ринковій економіці.

У світовій практиці СНР розглядають як основний метод комплексного аналізу економіки (ВВП, ВВП, НД та інш) .

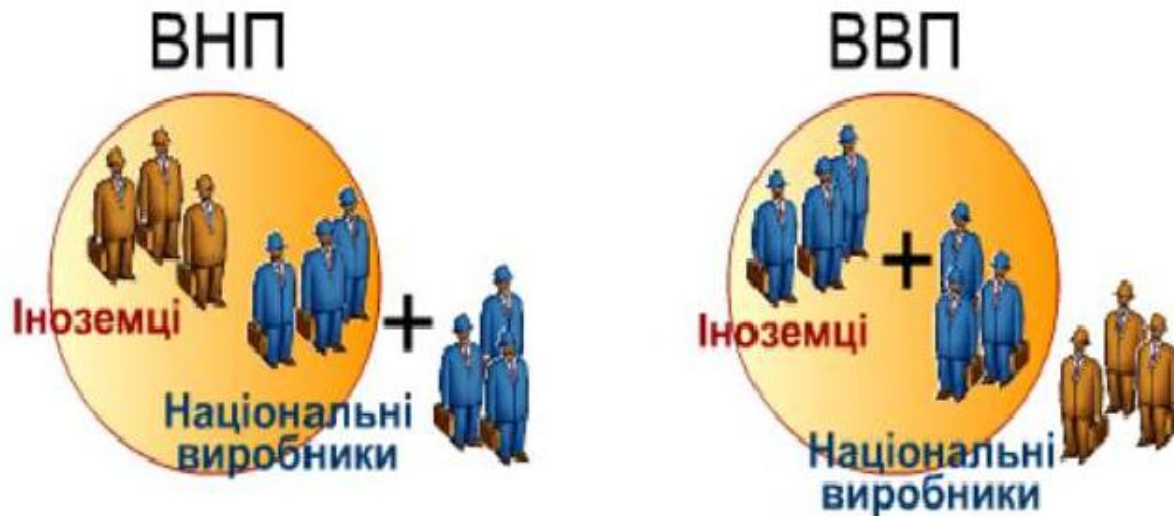
- СНР – була розроблена в 1953 р. статистичною комісією ООН з метою недопущення розбіжностей у відображенні основних економічних показників різних країн.
- СНР є уніфікованою і рекомендованою усім країнам світу. Норвезький вчений Граграф Фріш у 1969 отримав Нобелівську премію за розробку принципів побудови СНР. Всі рахунки системи побудовані за типом бухгалтерських балансів: доходи-видатки. В результаті досягнення узгодження економічних операцій, які формують процес створення національного продукту. Всі результати економічної діяльності оцінюються за ринковими цінами.
СНР – охоплює всі сфери виробництва та послуг, зокрема домашні господарства, приватний бізнес, держава, закордон.
Система національних розрахунків дає змогу створити інформаційну базу для відображення реальних процесів, що відбуваються в економіці кожної країни. СНР є найважливішим інструментом з розробки національної економічної стратегії, зовнішнь-торгівельної та валютно-кредитної політики. Вона дозволяє зробити реальну оцінку міжнародного економічного співробітництва, вибрати найбільш доцільні форми міжнародного поділу праці. Її користувачами є державні інституції, науково-дослідні і навчальні установи, які використовують показники СНР для виявлення тенденцій розвитку економіки. Вони зацікавлені менеджери і бізнесові структури, які хочуть мати інформацію про стан макроекономічного середовища в якому працює.
- СНР вміщує інформацію необхідну міжнародним фінансовим і економічним організаціям. Для прийняття управлінських рішень щодо надання кредитів, допомоги, тощо.
- СНР використовується в Україні з 1993 року. Для відображення реального стану економіки країни потрібно вдосконалювати бухгалтерську і статистичну збіжність.

Система національних рахунків (СНР)

- це комплексна, послідовна, узгоджена система оцінки економічних операцій і показників, які застосовуються для опису та аналізу макроекономічних процесів. Національні рахунки відображають наскрізний рух потоків товарів і послуг, доходів та фінансових ресурсів на всіх стадіях економічного відтворення - від виробництва до кінцевого споживання, нагромадження і формування національного багатства.
- За методологією СНР 1993 року до економічної діяльності слід відносити результати також і тіньової економіки, під якою розуміють підпільне виробництво традиційних товарів і послуг з метою укриття доходів від оподаткування. При цьому слід відрізнити тіньову економіку від кримінальної, яка розглядається моральною статистикою, а не статистикою національних рахунків.
- До економічної діяльності за методологією 1993 р. не відносять безплатні домашні послуги (приготування їжі, прибирання, виховання дітей). Це викликано, перш за все, практичними труднощами визначення обсягів та оцінки цих видів діяльності.

Відмінність Валового внутрішнього продукту від Валового національного продукту

ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ (ВВП) - це сукупна ринкова вартість всього обсягу кінцевого виробництва, тобто всіх кінцевих товарів, вироблених і реалізованих протягом року

$$\text{ВНП} = \text{ВВП} +$$

Доходи, які отримали
Національні виробники
із-за кордону за участь
у виробництві
ВВП інших країн

-

Доходи, сплачені
іноземцям за участь
у виробництві
ВВП даної країни

Система макроекономічних показників включає:

→ **Валовий внутрішній продукт (ВВП)** – це сукупна ринкова вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених протягом року в межах національної економіки. ВВП включає прибутки, зароблені іноземними підприємствами, та дохід, отриманий іноземцями на території країни, але не включає прибутків, зароблених вітчизняними компаніями за кордоном, та резидентами держави, які працюють за кордоном.

→ **Валовий національний продукт (ВНП)** – це сукупна ринкова вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених протягом року національними виробниками. ВНП включає прибутки, зароблені вітчизняними компаніями за кордоном та доходи, отримані резидентами держави, які працюють за кордоном, але не включає доходи, отримані іноземними компаніями в національному господарстві або іноземцями, які працюють у цій країні.

→ **Чистий національний продукт (ЧНП)** – це валовий національний продукт (ВНП) мінус витрати основного капіталу або амортизація (А). Отже, $ВНП = ЧНП + А$. **Чисті приватні внутрішні інвестиції** – це валові приватні внутрішні інвестиції мінус амортизація.

→ **Національний дохід (НД)** – сукупний дохід і економіці, який отримують власники факторів виробництва (праці, капіталу, землі). $НД = ЧНП - \text{Непрямі податки на бізнес}$.

→ **Особистий дохід (ОД)** – це показник життєвого рівня громадян, який відображає їх фінансові та натуральні (в грошовій оцінці) надходження від усіх видів діяльності.

Національне багатство

- сукупність матеріальних благ та нематеріальних

матеріальні цінності

- національне майно - основний виробничий і невиробничий капітал, матеріальний обіговий капітал, резерви засобів виробництва, запаси і резерви предметів споживання, предмети довгострокового використання в домашніх господарствах;
- природні ресурси, які залучено в економічний обіг (земля, ліси, надра тощо)

нематеріальні цінності

(духовні цінності, якими

- нагромаджений виробничий досвід людей;
- освітній потенціал суспільства;
- досягнення науково-технічної думки;
- інформаційні ресурси;
- культурні цінності

Макроекономічні процеси є результатом взаємодії економічних агентів та економічної політики держави.

Економічна політика – це цілеспрямований вплив держави на виробництво, доходи, зайнятість, інфляцію та інші макроекономічні параметри за допомогою зміни пропозиції грошей, рівня податків та державних витрат.

1. **Повна зайнятість** (також називають високою зайнятістю) має місце, коли більшість людей, які хочуть працювати при існуючій зарплаті, мають роботу. Навіть за умов повної зайнятості існує деяке тимчасове безробіття, бо певні працівники змінюють роботу, а інші - займають їхнє місце. Крім того існуватиме структурне безробіття, яке виникає, коли люди не мають відповідної кваліфікації для існуючих вакансій

2. **Стабільність цін** існує, коли середній рівень цін в економіці не збільшується і не зменшується. Цінова стабільність не означає, що ціни на окремі товари не повинні змінюватися, ця вимога стосується лише середнього рівня цін. Тому навіть в умовах стабільності цін, деякі ціни піднімаються, інші стабільні, а ще інші - падають. Стійке зростання середнього рівня цін називають інфляцією; стійке падіння називають дефляцією

3. **Економічне зростання** спостерігається, коли економіка виробляє зростаючу кількість товарів та послуг протягом тривалого періоду. Якщо темп зростання більше, ніж приріст населення, кількість товарів та послуг на одну людину зростає, і тому національний життєвий рівень покращується

Вивчення проблем відтворення складає наукову базу для з'ясування макроекономічних зв'язків і механізмів регулювання розвитку економічної системи в цілому. На всіх етапах соціально-економічного розвитку об'єктивна необхідність відтворення зумовлена необхідністю виробництва матеріальних благ. Процес виробництва, взятий на національному рівні не як одноразовий акт, а в постійному повторенні та відновленні, називається **суспільним відтворенням**. Воно охоплює такі стадії: виробництво, розподіл, обмін та споживання товарів і послуг.

В економічній літературі відповідно до існуючої практики розглядаються такі види суспільного відтворення, як просте, розширене та звужене.

Види суспільного відтворення

• **Просте відтворення** - це відновлення виробництва з року в рік практично в незмінних масштабах і на практично незмінній техніко-технологічній основі. За цих умов додатковий продукт, якщо він виробляється, використовується лише на потреби особистого споживання. Таке відтворення притаманне для традиційних суспільств, де темпи зростання суспільного виробництва низькі, внаслідок чого відбувається уповільнення соціально-економічного прогресу. Подібне явище існує і нині у деяких країнах світу.

• **Розширене відтворення** - це відновлення виробництва у кожному наступному періоді у зростаючих масштабах та на постійно змінюваних техніко-технологічних засадах. Воно характеризується тим, що в кожному наступному проміжку часу для його здійснення потрібні додаткові та більш якісні виробничі ресурси. Останні при такому відтворенні не залишаються незмінними, а основним джерелом їх розширення та якісного поліпшення є додатковий продукт, який вже не може бути повністю використаний на особисте споживання. Кількісні та якісні зміни факторів виробництва досягаються також за рахунок їх більш раціонального використання, науково-технічного прогресу.

• В окремі періоди розвитку економічної системи може відбуватися і зменшення масштабів розширеного відтворення, тобто **звуження відтворення**. Воно викликається фізичним та моральним зношенням основного капіталу, порушеннями господарських зв'язків. Таке відтворення існує в країнах з перехідною економікою і визначається в науковій літературі як трансформаційний спад.

Існує два типи розширеного відтворення: екстенсивний та інтенсивний.

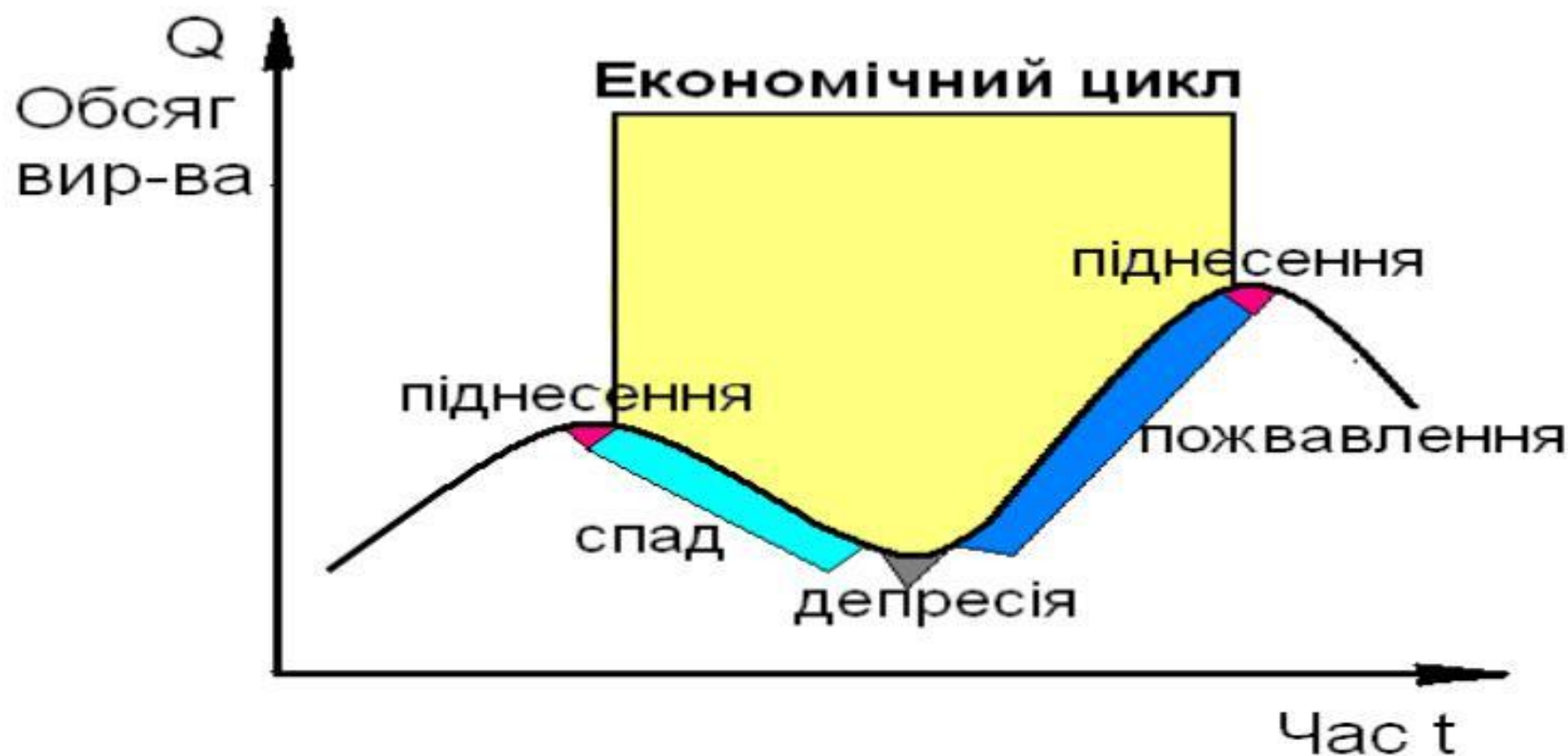
- Екстенсивний тип розширеного відтворення передбачає збільшення обсягів виробленої продукції та надання послуг за рахунок зростання використовуваних речових і особистих факторів виробництва, інших ресурсів без зміни їх техніко-технологічної основи.
- Інтенсивний тип розширеного відтворення означає збільшення обсягів виробленої продукції та надання послуг за рахунок зростання продуктивності праці, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на основі науково-технічного прогресу. Практично в господарській практиці розширене відтворення містить в собі елементи як екстенсивного, так і інтенсивного типу.

Під економічним зростанням розуміють кількісне збільшення та якісне вдосконалення за певний часовий період результатів виробництва у вигляді вироблених товарів, наданих послуг, основних факторів виробництва, що виявляється у всебічному вдосконаленні соціально-економічних відносин у суспільстві.

Значення економічного зростання для розвитку країни

- підвищує рівень життя;
- дає більше можливостей задовольняти нові потреби;
- дозволяє вирішувати соціально-економічні задачі, проблеми як в межах держави, так і на міжнародному рівні;
- забезпечує реалізацію програм по боротьбі з бідністю, хворобами, відродженню навколишнього середовища;
- дозволяє суспільству більш повно реалізовувати поставлені економічні цілі.

Фази ділового (економічного) циклу

- піднесення (бум)
- спад (рецесія)
- депресія (дно)
- пожвавлення

Фази економічного циклу

I

Криза - різке скорочення ділової активності: падіння цін у немонополізованих галузях, підвищення цін монополій, банкрутства, зменшення капіталовкладень, обсягів виробництва, зайнятості, збільшення безробіття, позичкового відсотка, обсягів нереалізованих товарних запасів

II

Депресія - фаза пристосування економічних суб'єктів до нових умов господарювання. Спад виробництва зупиняється, зменшуються ціни, обсяги нереалізованих товарних запасів, ставка позичкового відсотка, зростають обсяги вільного грошового капіталу. Відбувається нагромадження капіталу для оновлення виробництва.

III

Пожвавлення - зростають обсяги виробництва і капіталовкладень, підвищується попит на товари, ставка позичкового відсотка, зайнятість. Фаза закінчується досягненням докризового рівня розвитку економіки

IV

Піднесення - фаза, яка характеризується стрімким економічним зростанням. Збільшуються капіталовкладення, курси акцій, ціни, ставка позичкового відсотка, заробітна плата

- **Небезпека** – об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо.
- **Безпека** – ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх чинників.
- **Загроза** – конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов.

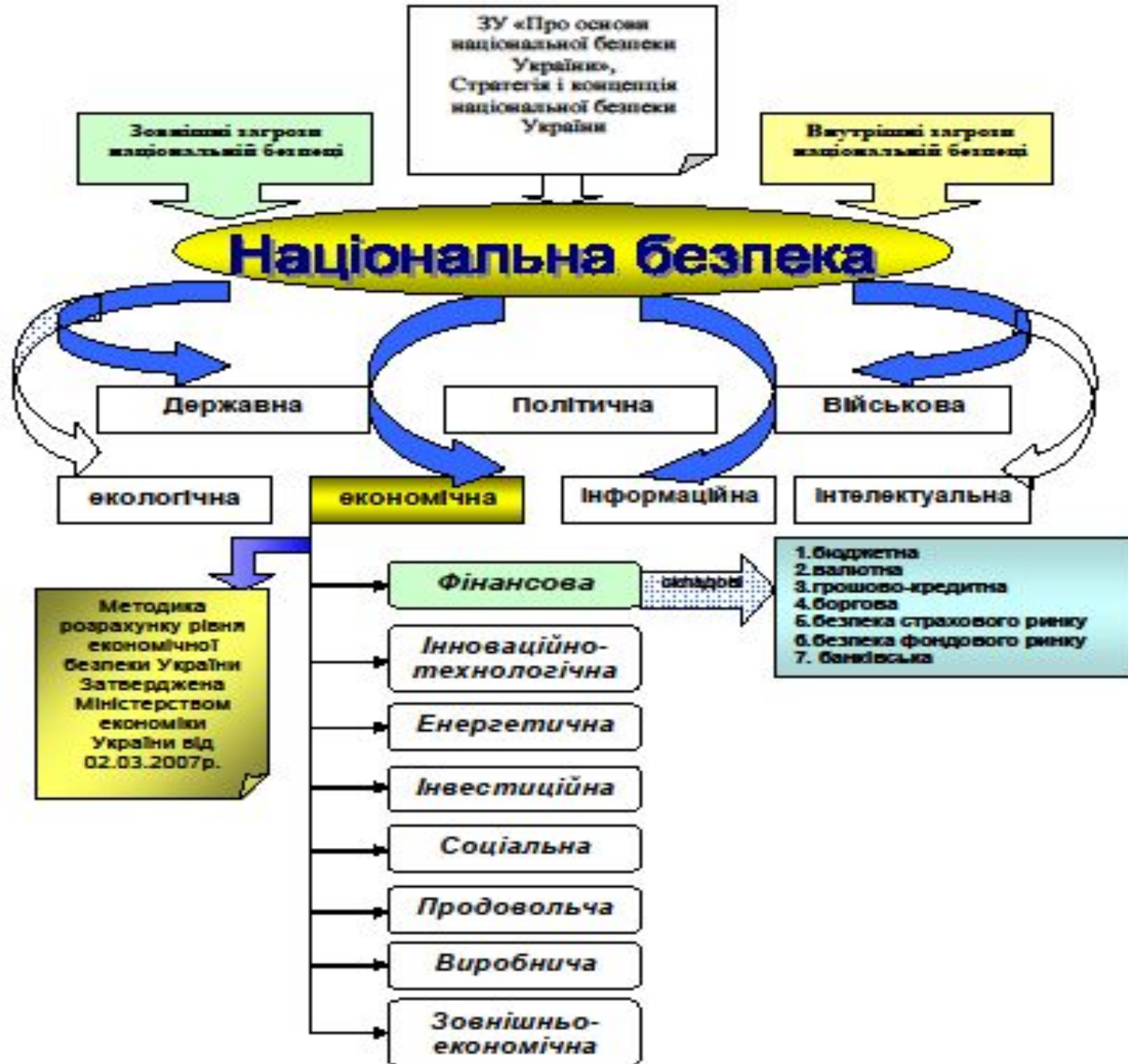
Термін економічна безпека в Україні почала застосовувати зрівняно нещодавно, в 90–ті роки ХХ століття. Пов'язане це було з проголошення незалежності України та становленням державності, а також з впровадженням ринкових цінностей. Згідно з ст. 3 Конституції України – “людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю”.

Методологічно поняття “економічна безпека” виводиться вченими насамперед з поняття національна безпека. Останнє має формалізоване визначення

у Законі України “Про основи національної безпеки України”.

Закон України “Про основи національної безпеки України”, Стаття 1.

Національна безпека розглядається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам і запобігання їм.

Правове регламентування становлення та розвитку економічної безпеки в Україні:

1. Конституція України (28.06.1996 р.) – визначено, що *забезпечення економічної безпеки (поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України) є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу.*
2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України./Постанова ВР України від 16.01.1997 р.
3. Закон України “Про основи національної безпеки України” (19.06.2003 р.)
4. Стратегія національної безпеки /Указ Президента України від 12.02.2007 р. (в редакції [Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012](#))
5. Стратегія національної безпеки України на 2010-2015 роки.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері ” від 15 серпня 2012 р. № 569-р
7. [Наказ Мінекономрозвитку від 29.10.2013р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»](#)

У літературних джерелах

економічна безпека визначається – як здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Рівні економічної безпеки.

Визначення економічної безпеки держави.

Економічна безпека держави – це стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, країни.

Підгрунття економічної безпеки:

1. ***Економічна незалежність*** – означає можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі.
2. ***Стійкість і стабільність національної економіки*** – передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для підприємництва, стримування дестабілізуючих факторів.
3. ***Здатність до саморозвитку і прогресу*** – спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси.

Складові елементи економічної безпеки держави *(горизонтальні рівні)*:

1. Демографічна безпека.
2. Політична безпека.
3. Військова безпека.
4. Ресурсна безпека.
5. Продовольча безпека.
6. Прісноводна безпека.
7. Енергетична безпека.
8. Цінова безпека.
9. Фінансово-грошова безпека.
10. Соціальна безпека.

Продовження. Складові елементи економічної безпеки держави:

11. Кримінальна безпека.
12. Медична безпека.
13. Інноваційна безпека.
14. Інвестиційна безпека.
15. Бюджетна безпека.
16. Податкова безпека.
17. Зовнішньоекономічна безпека (митно-тарифна)
18. Інформаційна безпека.
19. Підприємницька безпека.
20. Інші типи безпек (боргова, інфляційна, цінних паперів, страхового ринку та ін).

Основні принципи економічної безпеки держави:

- Верховенство права при забезпеченні економічної безпеки.
- Суверенітет держави, її територіальної цілісності, недоторканості державного кордону, демократичного конституційного ладу.
- Забезпечення конкурентоспроможності держави та економічного добробуту населення шляхом всебічного розвитку людського, науково-технічного, інноваційного потенціалів країни.
- Обмеження втручання держави у діяльність економічних суб'єктів, громадян, громадських організацій та ін.
- Створення безпечних умов життєдіяльності, захисту навколишнього природного середовища.

Продовження. Основні принципи економічної безпеки України:

- Додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави.
- Взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки.
- Своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів.
- Пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру.
- Інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Предмет, методи, об'єкти і суб'єкти економічної безпеки держави.

Предметом економічної безпеки є спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, здійснювати поступальний розвиток економіки з метою підтримки стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов і варіантів розвитку подій, забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному і міжнародному рівнях, забезпечувати незалежність національної економіки, її стабільність та здатність до постійного оновлення і самовдосконалення, протистояння дестабілізуючій дії чинників та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Методи науки Економічна безпека.

- Дослідження процесів, що віддзеркалюють функціонування основних складових економічної безпеки, її типів і напрямків є досить складним. Воно розпочинається від живого спостереження – до абстрактного мислення, а від нього – до практики.
- **Під методом** розуміють шлях досліджень, спосіб пізнання предмета.
- **Науковим методом** дисципліни є загальний метод пізнання природи, людського суспільства та мислення – діалектика. Вона повчає розглядати всі явища в їх зв'язку та взаємодії; в переході кількісних змін у якісні; у єдності та боротьбі нового прогресивного зі старим відживаючим.
- У своїх дослідженнях та узагальненнях наука використовує основні методи діалектичного пізнання – *аналіз, синтез, індукцію і дедукцію.*

Об'єкти економічної безпеки

- Суб'єктами та об'єктами національної економічної безпеки є держава, суспільство, сім'я, окремі громадяни, підприємства, установи, організації, окремі території (вертикальні рівні), а також основні елементи економічної безпеки (горизонтальні рівні).

**Економічна безпека особи
як високий рівень якості життя**

її формують

**Економічна безпека
підприємства**

**Економічна безпека
держави**

параметри

- зайнятість та її гарантії;
- оплата та умови праці;
- прогноз майбутнього рівня доходу;
- безробіття та неповна зайнятість;
- вільний час та ін.

- освіта;
- охорона здоров'я;
- дозвілля;
- інфляція;
- захист від бідності;
- забезпечення житлом;
- культура тощо

Суб'єкти економічної безпеки.

- **Суб'єкти економічної безпеки – держава та її інституції, громадяни, сім'я, об'єднання громадян та ін.**
- Держава є не тільки об'єктом, але й основним суб'єктом економічної безпеки і здійснює свої функції у цій сфері через органи законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Національні економічні інтереси та загрози економічній безпеці держави.

Національні економічні інтереси (НЕІ) невіддільні від історії і традицій народу, системи господарювання, менталітету, культурних і духовних цінностей.

Національний економічний інтерес – сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, що виявляються в єдності різних економічних інтересів нації й відображають суспільні потреби, задоволення яких забезпечує ефективний, стабільний соціально-економічний розвиток країни та формує конкурентоспроможну національну економіку.

У ролі виразника і гаранта захисту НЕІ повинна виступати держава. В аналітичній та прогностичній діяльності відповідні державні органи повинні визначати НЕІ, досліджувати їхню взаємодію, співвідношення пріоритетності тощо.

Загроза – конкретна і безпосередня форма небезпеки чи сукупність негативних чинників або умов. Явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної системи, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи.

Загрози поділяються на два типи:

- Внутрішні загрози.
- Зовнішні загрози.

Парадигма загроз економічній безпеці.

- **Зовнішньополітичні загрози:**

1. Територіальний сепаратизм.
2. Політичні загрози.
3. Політичне протистояння з «центром».
4. Загрози воєнного характеру та інші

- **Продовольчі та енергетичні загрози:**

1. Перевищення імпорту продовольства.
2. Залежність від виробника нафтопродуктів та електроенергії.
3. Інші

- **Кримінальні загрози:**

1. Підвищення рівня криміногенної стану.
2. Високий рівень корумпованості керівних кадрів.
3. Наявність антизаконних формувань – мафіозно-тіньових структур, рейдерів, колекторів.
4. Тероризм.
5. Інші.

Продовження: Парадигма загроз економічній безпеці.

● Екологічні загрози:

- 1.Зростання втрат від аварій та техногенних катастроф.
- 2.Перевищення порогового значення забруднення.
- 3.Зростання рівня захворюваності населення.
- 4.Інші.

● Загрози в соціальній сфері:

- 1.Зростання безробіття.
- 2.Зниження життєвого рівня населення та його часткова деградація.
- 3.Підвищення частки населення поза межею бідності.
- 4.Зниження чисельності населення.
- 5.Інші

Продовження: Парадигма загроз економічній безпеці.

- **Загрози в реальному секторі економіки:**

- 1.Рівень спаду промислового виробництва.
- 2.Зниження рівня завантаженості виробничих потужностей у промисловості.
- 3.Зниження частки машинобудування у структурі промисловості.
- 4.Зношення основних фондів у різних галузях промисловості.
- 5.Втрата внутрішніх ринків.
6. Ненадійність фінансово-кредитної системи та несвоєчасні платежі.
7. Високий рівень інфляції.

- **Загрози в інвестиційній сфері:**

- 1.Низька інвестиційна привабливість.
- 2.Згорання НДР.
- 3.Зниження рівня кваліфікації працівників.
- 4.Відсутність капітального будівництва.
5. Інші.

Закінчення: Парадигма загроз економічній безпеці.

- **Зовнішньоекономічні загрози:**

1. Втеча капіталу за кордон.
2. Зростання зовнішнього боргу.
3. Неєфективне зростання іноземних інвестицій.
4. Надмірна відкритість економіки, зростання імпорту.
5. Втрата зовнішніх ринків.
6. Низький експортний потенціал підприємств.
7. Продаж акцій стратегічно важливих підприємств.
8. Криміналізація іноземного капіталу; відтік інтелекту
9. Інші.

4. Оцінка стану економічної безпеки.

Оцінити економічну безпеку можна об'єктивною системою параметрів, критеріїв та індикаторів, які визначають критичні значення функціонування економічної системи. Головними з них є: рівень та якість життя населення, темп інфляції, рівень безробіття, макроекономічні показники, дефіцит бюджету та стан екології. Ситуацію економічної безпеки можна характеризувати як ідеал, до якого треба наближатися.

Індикатори економічної безпеки – це реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері. Індикатори стану економічної безпеки України, їх характеристичні значення розроблено з метою оцінювання стану економічної безпеки України за кожною складовою економічної безпеки (Методика розрахунку рівня економічної безпеки / Наказ Мінекономіки України №60 від 02.03.2007 р.).

Особливу увагу слід зосередити на наступних загальних індикаторах економічної безпеки:

- 1) валовий внутрішній продукт (ВВП);
- 2) темп інфляції;
- 3) дефіцит бюджету;
- 4) рівень безробіття;
- 5) економічне зростання;
 - 6) рівень та якість життя;
 - 7) енергетична залежність;
 - 8) інтегрованість у світову економіку;
 - 9) сальдо експорту-імпорту;
 - 10) стан демографічних процесів;
 - 11) державний внутрішній та зовнішній борги;
 - 12) рівень тінізації економіки.

Сукупний критерій економічної безпеки можна розрахувати за формулою:

$$K_{СКЕБ} = \sum_{i=1}^n K_i D_i$$

$K_{СКЕБ}$ - сукупний критерій економічної безпеки;

K_i - величина окремого критерію за і-ю функціональною складовою;

D_i - питома вага значущості і-ї функціональної складової;

n - кількість функціональних складових економічної безпеки країни.

Критеріями економічної безпеки доцільно обрати групу основних показників, які найбільш точно та повно серед уже наявних критеріїв відображають стан економічної безпеки держави. Проводиться оцінка на підставі визначення сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються порівнянням можливої величини шкоди державі та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді.

здійснюється функціональний аналіз заходів з організації необхідного рівня економічної безпеки за окремими складовими з використанням відповідного алгоритму.

1. Визначення структури негативних впливів за функціональними складовими економічної безпеки. Розподіл об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів.
2. Фіксація здійснених превентивних заходів для запобігання негативним впливам за всіма функціональними складовими економічної безпеки.
3. Оцінювання ефективності здійснених заходів з погляду нейтралізації конкретних негативних впливів за кожною складовою економічної безпеки.
4. Визначення причин недостатньої ефективності заходів, здійснених для подолання вже наявних і можливих негативних впливів на економічну безпеку.
5. Виявлення неусунених та очікуваних негативних впливів на рівень економічної безпеки і тих, що можуть з'явитися в майбутньому.
6. Опрацювання рекомендацій щодо усунення існуючих негативних впливів на економічну безпеку і запобігання можливим таким впливам.
7. Оцінювання вартості кожного з пропонованих заходів щодо усунення негативних впливів на рівень економічної безпеки та визначення відповідальних за їхню реалізацію.

Головні умови економічної безпеки держави:

- 1) оптимальне поєднання реально існуючих ринкових і державних економічних механізмів, створення раціонального та ефективного правового поля, що забезпечує компенсацію відповідних загроз і підтримує комерційні ризики на мінімальному рівні;
- 2) відсутність злочинної діяльності, що підриває економіку;
- 3) наявність сучасного фізичного і технічного захисту; функціонування інфраструктури, що відповідає завданням конкретного бізнесу;
- 4) реальний плюралізм форм власності та ін.

Напрями підвищення економічної безпеки держави в умовах зростання глобальних викликів:

- забезпечення макроекономічної стабільності, в тому числі цінової рівноваги, стабільності державного фінансування та платіжного балансу;
- забезпечення політичної стабільності;
- вирівнювання макроекономічних дисбалансів;
- досягнення прозорості економічної політики;
- зниження рівня доларизації економіки;
- зменшення залежності економіки від зовнішніх запозичень;
- гармонізація українського законодавства;
- підвищення рівня соціального захисту населення;
- зниження рівня криміналізації суспільства та ін.

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Внутрішні

- структурна деформація економіки;
- низька конкурентоспроможність економіки;
- погіршення науково-технічного потенціалу;
- відставання приросту розвідуваних природних копалин від масштабу їх використання;
- високий рівень монополізації економіки;
- низька інвестиційна активність;
- майнова поляризація населення;
- диференціація в рівнях розвитку регіонів;
- криміналізація економіки;
- інфляція;
- деградація соціального середовища.

Зовнішні

- витіснення з внутрішнього ринку вітчизняних виробників іноземними конкурентами;
- сировинна спрямованість експорту;
- дискримінаційні міри у зовнішньоекономічних відносинах стосовно вітчизняних виробників;
- великий зовнішній борг;
- діяльність недобросовісних іноземних інвесторів;
- імпорт низькоякісних товарів і застарілих технологій;
- проникнення у країну міжнародних злочинних угруповань.

Завдання на самотійну роботу:

Чим
СНР

- Підготуватися до дискусії на тему: відрізняється платіжний баланс від http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2016u_n.htm
- http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm
- Законспектувати визначення та формули розрахунку: ВВП (валовий національний продукт), ВНП (валовий національний продукт), ЧНП (чистий національний продукт), НД (національний дохід), ОД (особистий дохід).
- Скласти таблицю: Інструменти властиві трьом напрямкам макроекономічній політиці.

Питання для самоконтролю

Що є предметом макроекономічного аналізу?

Які існують головні макроекономічні школи?

В чому полягає взаємозв'язок макроекономічних показників?

Розкрийте загальний зміст існуючої системи національних розрахунків?

Як впливає на макроекономічний розвиток тіньова економіка?

Яка мета монетарної, фіскальної та зовнішньоекономічної політики?

Які інструменти властиві макроекономічній політиці?

Література в бібліотеці:

- Економічна природа міжнародних злочинів: Навч. посібник / Кол.авт.: О.М. Бандурка, К.Я Петрова, О.В. Носова, В.І. Удодова, Н.В. Дзюба. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2005. – 296 с.
- Економічна теорія в схемах і таблицях: Навч. посібник / За заг. ред. проф. Петрової К.Я. – Харків: Вид-во Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 332 с.
- Економічна теорія: Політекономія. Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: “Знання-Прес”, 2007. – 719 с.
- Макроекономіка. Навч. посібник / За заг. ред. проф. Носової О.В. – Х.: Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – 254 с. (Лист МОН України від 18.02.2008 № 14/18 – Г – 438).
- Міжнародна економіка : навч. посіб. / О. В. Носова [та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Носової ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. - Х. : ХДУХТ, С. 322
- Мікроекономіка [Текст] : навч. посіб. / [О.В. Носова, К.Я. Петрова, Н. Г. Ушакова та ін.] ; за заг. ред. О.В. Носової ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі . - Х. : [ХДУХТ], 2010. - 200 с.

Дякую за увагу!